

8. Mobilisatie, Vijf dagen oorlog, Vijf jaar Duitse bezetting. EINDELIJK VREDE.

Vertaling van:
. MOBILIZATION, FIVE DAY WAR,
FIVE YEAR GERMAN OCCUPATION and
FREEDOM AT LAST.

In de tussentijd waren er een heleboel andere dingen gebeuren in onze familie. Mijn broer Kees, bijvoorbeeld, die bouwkunde studeerde (het ontwerpen van bruggen, commerciële en openbare gebouwen) werd gedwongen om naar Duitsland te vertrekken en daar te werken. Hij was al een hele tijd ondergedoken, en voelde zich als een opgejaagd hert, zoals hij dat soms uitgedrukte. Hij wilde ons huis met alle "onderduikers" en / of verzetsstrijders niet verder in gevaar brengen. Het was voor ons allemaal erg moeilijk om hem te laten gaan in het voorjaar van 1943. In de herfst werd de fabriek waar hij werkte vernietigd door de Engelse luchtmacht. Zijn leven werd gespaard, maar al zijn spullen waren verbrand. Moeder begon hem kleine pakketjes te sturen met wat we konden missen. Grote pakketten kwamen nooit aan. Hij werd overgebracht naar een andere fabriek en die werd die winter ook gebombardeerd. Opnieuw schreef hij dat "alles in orde was en hij het hem aan niets ontbrak." Dat betekende dat hij opnieuw alles verloren had. We hadden eerder afgesproken dat hij het tegenovergestelde zou schrijven zoals de zaken echt waren.

Hij wist dat het moeilijk was om de waarheid te vertellen en dat gecensureerde brieven niet naar ons doorgestuurd zouden worden. We waren God dankbaar dat zijn leven weer gespaard was. Heel vaak hoorden we het bekende ronkende geluid van geallieerde vliegtuigen die onderweg waren naar de Duitse wapen fabrieken. En we wisten wat iedereen thuis dacht, "het regent weer brandbommen op de Duitse fabrieken die oorlogsmateriaal produceren. Bidden om veiligheid was het enige antwoord voor ons hier en niet alleen voor Kees, maar ook voor de vele anderen in levensgevaar. Maar we waren ervan overtuigd dat dit de enige manier was om de onderdrukking van Hitler te breken.

In maart 1944 werd de fabriek waar Kees werkte weer vernietigd. Dit keer kon hij er niet langer tegen, wetend dat hij er op een dag niet levend vanaf zou komen. Hij wist ook dat ontsnappen de dood kon betekenen, maar zag geen andere weg dan het nemen van het risico. 's Nachts ging hij naar het station en verborg zich in een gereedschapskist onder een van de wagons met het opschrift voor Holland. Hij was niet op het koude winterweer gekleed, en allebei zijn voeten waren bevroren toen hij aankwam op het station van Amsterdam. Toen kwam de volgende beproeving. Hij kon niet op zijn voeten staan en kroop uit de gereedschapskist naar een personenwagon. Het was nacht en al snel hoorde hij stemmen van een schoonmaakkploeg en hij verborg zich in een van de toiletten. Het is ongelooflijk, maar God beschermde hem weer. Toen ze het toilet waar hij zich verstopt had, oversloegen! Toen alles stil was, verliet hij zijn schuilplaats en keek buiten rond. Er was een 3 meter hoog hek van prikkeldraad hek rondom het station. Met veel pijn ging hij er overheen en scheurde daarbij zijn kleren. Omdat het nog donker was kon hij de lichten van auto's zien op een snelweg. Het moet erg pijnlijk geweest zijn om, slecht gekleed in de bittere kou, op bevroren voeten te lopen, maar er was geen andere keuze. Opnieuw hielp God hem wonderbaarlijk. De juiste persoon pikte hem op, riskeerde daarmee zijn eigen leven en

bracht hem naar Delft, de dichtstbijzijnde stad bij Schipluiden. Wonder boven wonder brachten hem naar huis, er was niet eens Ausweis controle langs de weg! Daar nam Kees contact op met een van zijn kennissen die hem naar onze Dominee in Schipluiden bracht. Hij kon het mijn broer Klaas op de bank laten weten en die kwam het goede nieuws vertellen dat Kees leefde. We hadden lang niets van hem gehoord. Klaas kwam 's middags en toen hij zei dat hij nieuws van Kees had, dacht ik even dat we hem verloren hadden zoals we zo vaak van anderen hoorden. Mijn hart sloeg over maar toen ik hoorde dat hij thuiskwam kon ik mijn emoties nauwelijks de baas. Dit was allemaal Gods werk! Zodra het donker was, ging een van mijn broers hem met de fiets ophalen. Dat was net voor acht uur de avondklok. We waren verbijsterd, gelukkig en dankbaar en dat allemaal op hetzelfde moment. We maakten ons ook zorgen over zijn zeer pijnlijke voeten waar hij lang last van gehad heeft.

Weer thuis te zijn gaf andere problemen voor hem en onze grote familie. Kees zijn onderduikplaats werd al veertien maanden gebruikt door Jan Bemmel. Nu de moest de "opkamer" gedeeld worden met bed en al. Het volgende dat gedaan moest worden was een extra schuilplaats maken (een valse wand in een kleding kast.) Hein, onze gedeserteerde Duitse soldaat, verbleef op de zolder boven de "boenhoek" waar alle jongens sliepen, die op de boerderij werkten. Hij was onze "knecht" en hij had meer vrijheid dan Kees en Jan omdat hij een valse "Ausweiss" had. Maar het betekende ook dat als er onverwacht Duitse soldaten op de boerderij kwamen hij zijn 'Ausweiss' moest tonen. Dat was een vervalst identificatiedocument dat iedereen die vrijgesteld was van werken in Duitsland bij zich moest dragen. Het waren zeer spannende tijden voor ons allemaal. God moet Zijn engelen rondom ons huis gezonden hebben al die jaren.

Ik ben er nog steeds dankbaar voor, dat we niet de helft wisten van de dingen die er gaande waren in die jaren, noch wat er verborgen was op de boerderij. Ik ben trots op mijn vader, voor alles wat hij gedaan heeft en dankbaar dat hij ons nooit verteld heeft dat er stenguns, munitie en zelfs een melk vrachtauto onder een stapel stro verborgen was. Het zou ons bezorgd gemaakt hebben en veel gevaarlijker voor ons allemaal. Onze boerderij lag een kilometer van de doorgaande weg met veel bomen rondom het huis, stallen en schuren. Het was echt een ideale plaats voor "ondergrondse" activiteiten. Maar als soldaten onze boerderij omsingelden, moest ik zeer langzaam zijn bij het openen van de deur om iedereen de tijd te geven om zich te verbergen. In de koeienstal waar de koeien met hun voorpoten stonden, hadden ze een hol in de grond gegraven, ondersteund door palen en planken, gevuld met veel stro en een trap om naar beneden te gaan. Er was een zaklamp, een radio op batterijen om naar het nieuws van over zee uit Engeland te luisteren en iets te eten en te drinken. Vier koeien en een kalf, stonden in veel stro op de plaats waar de ingang was. Vader was er altijd om het luik te sluiten. Dan begon hij de koeien uit te mesten, terwijl hij luisterde naar de soldaten die het gebouw binnenkwamen, biddend dat ze niets zouden vinden. Zij gingen ook naar boven en staken met een vork in het hooi of daar niemand verborgen was en deden hetzelfde in de hooiberg buiten. In de woonkamer voelden ze aan de stoelen of ze nog warm waren omdat er mensen opgezeten hadden. Ook telden ze de kopjes die gebruikt waren.

Op een gegeven moment, verborgen we een Amerikaanse piloot die deel uitmaakte van de bemanning die niet ver van onze boerderij neer gekomen was. Ze waren allemaal gered door de mannen van de ondergrondse en op verschillende plaatsen verborgen. Het doel was om via een vluchtroute het Engels Kanaal over te steken en, eenmaal weer thuis, te blijven vechten in de oorlog. Hoewel hij maar een paar weken bij ons bleef, was het een

zenuwslopende situatie bovenop de andere zaken die gaande waren. De jongere kinderen wisten niet wie hij was, hij sprak geen Nederlands natuurlijk. We vertelden hen dat hij doofstom was net zoals Mina Moerman en haar man. We voelden ons slecht om het gebruik van deze zogenaamde "Witte Leugens" maar we wisten geen andere manier om hem, onszelf en anderen te beschermen.

Een dominee in ons dorp, Dr Jan De Koning, had ook een poosje één van deze piloten verborgen. Hij werd gearresteerd toen ze ontdekten dat de familie de piloot een schuilplaats had geboden. Hij werd gedeporteerd naar een concentratiekamp in Duitsland en stierf daar als gevolg van ernstige mishandeling, zoals zware slagen en uithongering. Zolang mijn ouders leefden hielden ze contact met dit bemanningslid van het vliegtuig. Hij bezocht ze zelfs een keer nadat ik het huis al uit was. We stuurden hem onze Huwelijks aankondigingen en dat deden mijn andere broers en zusters ook. Hij schreef een brief toen mijn vader, broer Klaas en moeder overleden. Zijn naam en adres is: Mel Edwardson 4827 Galimor Road Charlotte, North Carolina 28211, USA.

In december 1944 werden twee Duitse soldaten voor 9 weken op onze boerderij ingekwartierd. We hoefden hen niet te eten te geven, alleen hun 2 paarden. Dit betekende natuurlijk dat we nog meer moesten oppassen en het nog spannender was. Op zondagavond nodigde moeder hen binnen om met ons enkele kerstliederen te zingen en warme chocolademelk te drinken. Een soldaat, wiens naam was Willy, was tot tranen geroerd toen we onze kerstliederen zongen. Hij kende de meesten en zong ze in zijn eigen taal mee. Hij had heimwee naar zijn vrouw en kindje, dat hij nog niet gezien had, en zijn andere geliefden thuis. Het was een ontroerende ervaring voor ons om hun armoede te zien en ze deze bekende liederen te horen zingen. Het was zo duidelijk dat deze mannen gedwongen waren dienst te nemen, ook liever thuis zouden zijn bij hun familie. We waren niet haatdragend tegen hen en ik vroeg me des te meer af waarom deze wrede oorlog gaande was en hoe moeilijk en ingewikkeld het leven was geworden voor veel mensen. Na het zingen vertrokken ze naar hun slaapgelegenheid en deden we de deuren achter hen op slot. Nu was het tijd om Kees, Jan en Hein uit hun schuilplaatsen te roepen voor hun gezellige avond.

Tijdens de jaarwisseling van 1944, hoorden we via de Britse radio, dat hun bataljon het Nauw van Calais probeerde over te steken naar Engeland, maar dat het mislukte. Ze zijn allemaal verdronken; inclusief onze twee mannen. De Duitsers hadden een strijdlid dat als volgt ging: "Wir fahren gegen Engeland" wil zeggen, Wij strijden tegen Engeland." (Return to de Hiding Place, Hans Poley, blz. 68) Ik vond het heel moeilijk om met alles om te gaan. Het was hartverscheurend. Oorlog is een verschrikking voor iedereen, voor zowel vriend en als de zogenaamde vijand. Onze werkelijke vijanden waren degenen die Holland hadden verraden. We konden in die tijd onze eigen mensen niet vertrouwen. In 1943 raakte mijn Jan meer en meer bij betrokken bij de ondergrondse beweging, wat meer slapeloze nachten voor mij betekende.

Het Duitse leger had ook een V1 en V2 batterij, zoals ze genoemd werden, op slechts één kilometer van onze boerderij geplaatst.

Dat waren de voorlopers van de raketten zoals wij die nu kennen. De één vloog laag en de andere extreem hoog. Het was moeilijk zijn om ze neer te schieten als ze bij het Engels kust aankwamen. Ze maakten veel lawaai vooral als ze ontploften vóór het bereiken van hun doel.

Op een keer kwam er een vliegtuig heel laag over. Het was beschoten met luchtdoelgeschut. Ze lieten al hun bommen vallen voor ze de grond raakte. Dat werden "ketting bommen" genoemd. De dichtsbijzijnde kraters waren maar op 1 km afstand van ons huis. Het was nacht toen het gebeurde en we rolden of gleden snel de trap af, omdat we niet wisten wat er gebeurde en bleven ten minste een uur op. Niemand durfde naar buiten om te kijken er gebeurde was. Naar buiten gaan tijdens de avondklok kon de kogel betekenen. 's Morgens hoorden we dat veel van de koeien van onze buuren gewond waren en 13 gedood. Dit was meest angstigste ervaring waar het bommen betrof. Op een zaterdagmiddag in augustus 1944 hoorden weer we schieten. Er was duidelijk een vliegtuig in de problemen. Het was geraakt en belandde in het tarweveld van mijn vader. Wat was wijsheid? Er heen te gaan om de bemanning te helpen als ze nog in leven waren? Zelfs als vader er alleen heen zou gaan om te kijken hoeveel schade er aan het gewas was aangericht, kon hij in grote problemen komen. Al snel kwamen er Duitse soldaten op onze boerderij om naar het veld te gaan. Vader ging niet voor de volgende ochtend en we zijn er nooit achter gekomen wat er met de bemanning is gebeurd..

Ik had het heel slecht als Jan 's nachts op gevaarlijke missie ging. Hij had toestemming van mijn ouders om mij boven gedag zeggen. Ik lag soms uren wakker en te bidden. Het moest en we wilden het niet anders. De nachten dat hij uitging had hij mijn gebeden meer nodig dan ooit.

Opwinding, angst en twijfel waren deel van ons leven geworden. Mijn broer Kees ging elke avond naar de schuilplaats onder de koeien om naar het nieuws uit Engeland te luisteren. Gewoonlijk was dat het gesprek voor de rest van de avond. Soms bracht het hoop, andere keren onzekerheid, ontmoediging of meer angst. Maar we wisten dat te midden van dit alles God op de troon volledige controle had over alles, in weerwil van wat we dachten of vreesden. Ik herinner me bijvoorbeeld dat mijn vader in die vreselijke donkere dagen nog steeds zong tijdens het melken van de koeien!

We hadden nog een andere opdracht en dat was om zoveel mogelijk mensen was te eten te geven. Er kwamen elke dag veel mensen onze lange laan aflopen om eten. Eerst verkochten we elk een liter melk, maar de laatste winter, die de "de hongervinter" werd genoemd kwamen er te veel. We gaven elke persoon een beker te drinken, 100 mensen per dag was normaal. We moesten elke dag een bepaalde hoeveelheid melk leveren, maar vader nam het risico om meer melk thuis te houden dan was toegestaan. Het oostelijk deel van Nederland was bevrijd in het najaar van 1944. Het westelijk deel met de grote steden Amsterdam, Den Haag en Rotterdam hadden nauwelijks iets te eten. In april 1945 hoorden we dat het Duitse leger plannen maakte om terug te trekken naar hun vaderland. Wat een goed nieuws was dat! We konden het nauwelijks geloven. Vervolgens hoorden we dat er door vliegtuigen voedsel in het westen van Nederland werd afgeworpen. Op veel plaatsen was er brood en crackers waren in overvloed. Soms werd er om het voedsel gevochten, maar de vliegtuigen bleven komen en de distributie werd snel georganiseerd. Het vertrek van het Duitse leger betekende niet dat alles veilig was. Veel mannen van de ondergrondse werden tijdens de laatste dagen gedood. Mijn lieve man kon een van hen zijn. Dat er niets ontdekt is op onze boerderij was een wonder. Toen de auto's, vrachtwagens, geweren enz. uit de schuilplaatsen gehaald werden, toonde God hoe goed en barmhartig Hij was voor ons was.

5 mei 1945 was de dag dat onze vrijheid eindelijk aanbrak. Op die onvergetelijke dag liepen we allemaal naar de hoofdweg, want we hadden gehoord dat de Canadese soldaten langs zouden komen met hun motorfietsen, jeeps, tanks en vrachtwagens. Ieder die kon lopen ging om er zo veel mogelijk te ontmoeten. De soldaten stonden uren stil en alle mensen hadden mooi de gelegenheid om ze te bedanken.

Ik heb er veel omhelsd en vaak gewenst dat ik één Canadese soldaat, die ik omhelsde op die weg van Maasland naar Schipluiden kon vinden. Ik zou zelfs nu nog naar hem toegaan om te bedanken dat ze voor ons hun levens gewaagd hebben.

Op Remembrance Days in Cherrill, Alberta waar vader (Jan Moerman) 5 jaar een toespraak gehouden heeft op 11 November, spraken we veel veteranen. Allen hadden gediend in het oosten van Nederland. Niemand kan volledig begrijpen hoe het voelt als de rust terugkeert na jaren van angst en onzekerheid. Oorlog is een tijd van contrasten. Ik voelde dat heel vaak.

We waren 's nachts bang, maar 's morgens gingen we over tot de orde van de dag of er niets aan de hand was. Eens, toen ik naar huis ging, zag ik een man aan de kant van de weg, die was gestorven van de honger en ik ging naar huis voor een goede maaltijd. En als Jan op één van zijn missies was, kon ik niet slapen en ik deed alsof alles heel normaal was. Hetzelfde gebeurde met Jan. Hij deed ook alsof niets hem hinderde, hoewel hij vaak slechts een of twee uren geslapen had.

Dit gebeurde twee keer per week de laatste twee jaren van de oorlog.

Dit was allemaal verleden tijd, en we konden weer normaal leven, zonder witte leugens of toneel spel. Het was een heerlijk gevoel om niet meer overdreven op je hoede te hoeven zijn. Wat voelde als altijd op je tenen lopen.

We hadden vele zegeningen ontvangen tijdens de oorlog. Onze levens waren gespaard en we hadden genoeg te eten en zelfs nog over voor anderen. Hein, onze gedeserteerde soldaat was zo dankbaar dat hij die jaren bij ons kon zijn. Hij hield contact met vader en moeder, zolang zij leefden en een aantal van onze families hebben hem in Groningen bezocht. Zodra we een fiets klaar voor hem hadden, reed hij naar zijn familie en de bakkerij, een afstand van ongeveer 300 km, tegen de Duitse grens. Zijn bedrijf stond op Nederlandse grondgebied en zijn huis op Duitse grond. Zo werd hij als Duits staatsburger opgeroepen voor de oorlog. Hij had veel Nederlandse vaste klanten, en kon niet vechten tegen zijn vaderland waar hij leefde. Zijn vrouw leefde nog maar twee jaar nadat hij thuis kwam. Jan Bommel ging de dag na de bevrijding naar huis. Zijn vriendin kwam hem ophalen. Ook zij bleven vrienden tot ze stierven. Moeders broer en zijn gezin gingen op 20 juni naar huis. Eerder konden ze het ondergelopen land niet betreden. Hun boerderij was verre van opgeruimd, maar ze wilden in hun eigen huis zijn voor hun zesde kind geboren zou worden. Dat gebeurde op 25 juni, de verjaardag van mijn vader, en ze noemde haar Corrie. Ik ging mijn tante vaak een dag helpen, totdat alles weer leefbaar was. Duitse soldaten van luchtafweer batterijen uit de buurt hadden hun huis voor immorele feesten gebruikt. Het was een verschrikkelijke puinhoop. Oom Klaas begon zijn koeien te melken bij burens totdat het land eindelijk droog genoeg was om ze weer thuis te hebben.

Ik heb God vaak gedankt voor de vrijheid die we hebben en de vele zegeningen die we ontvangen. Zelfs nu nog, als ik ontwaak, dank ik hem voor de vrede en onze vrijheid. Ik beëindig dit deel met een citaat uit het boek dat ik hierboven vermeldde. (Zorg ervoor dat jullie het allemaal eens lezen) Het citaat gaat over de worsteling met liegen onder ons christenen. Sommigen zeiden dat we er niet omheen konden. Anderen die evengoed sterke Christenen waren, zoals Karl's vader, konden het niet opbrengen om te liegen, ongeacht waarover. Bij

de Ten Boom's thuis werd daar soms heftig over gediscussieerd. Sommigen menen dat het gebod van de Heer, gij zult niet liegen, een absolute commando is; er op vertrouwend dat de Heer die hen leidt en onderdak biedt aan de opgejaagde, Zich zou bekommeren om elke situatie die zou voortvloeien uit hun gehoorzaamheid aan Zijn gebod.

Toch, een ondergedoken joodse man betoogde: "Je wilt leven naar het woord van de Bijbel, maar je ziet niet dat je op deze manier alleen leeft naar de woorden uit dat boek? De manier waarop je zuster deze woorden gebruikt: kunnen zelfs dodelijk zijn. Dat is niet wat de Almachtige - gezegend zij Zijn naam - wil. Dat is niet het dienen van God. Lees je bijbel, vrouw. Je zult verhalen vinden, veel verhalen, waarin de Almachtige leugens zegent. Maar deze Leugens dienden Zijn zaak. Lees wat Samuel zei, of Mozes voor de koning van Egypte, of Rachab. U zult er lezen over twee Hebreeuwse vroedvrouwen Sifra en Pua, gezegend zij hun herinnering. Ze bedrogen de Koning. Ze logen tegen hem en reddden zo Hebreeuwse baby's. En wat lees je? De Almachtige zegende deze verloskundigen. Zie je wat ik bedoel? "